ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з наукової роботи
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

Олег МАРЕНКОВ

«22» 10 2026 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Алещенко Ольги Валеріївни «Особливості вплив посттравматичного стресового розладу на професійне самовизначення учасників бойових дій», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія

Витяг

з протоколу № 3 від 12.10. 2026 року міжкафедрального наукового семінару факультету психології та спеціальної освіти Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПРИСУТНІ: 16 з 16 членів наукового семінару.

ГОЛОВУЮЧА: д-р психол. наук, проф. Корнієнко Вікторія Володимирівна Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

СЕКРЕТАР ЗАСІДАННЯ: **Лахова Олена Вадимівна**, канд. юрид. наук, доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Члени наукового семінару:

Д-р психол. наук, проф. Гальцева Т.О., завідувач кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Д-р психол. наук, проф. Батраченко І.Г., професор кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Д-р психол. наук, проф. Кононенко А.О., професор кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Грисенко Н.В., завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Ткаченко Н.В., доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Кутєпова-Бредун В.Ю., доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Четверик-Бурчак А.О., доцент кафедри педагогічної та вікової психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Фролова Н.В., доцент кафедри педагогічної та вікової психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Кутовий К.П., доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Пагава О.В., доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Сурякова М.В., доцент кафедри педагогічної та вікової психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Донець О.І., доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. соціол. наук, доц. Лазаренко В.І., доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Диса О.В., доцент кафедри педагогічної та вікової психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Запрошені: аспірантка 4 року навчання Алещенко О.В.

Аспіранти участі в голосуванні не брали.

Порядок денний: розгляд і обговорення дисертаційної роботи Алещенко О.В. «Вплив посттравматичного стресового розладу на професійне самовизначення учасників бойових дій», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Тема дисертації затверджена вченою радою Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара протокол № 4 від 05.11.2022 р.

Науковий керівник: кандидатка психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та соціальної психології Ткаченко Ніна Володимирівна.

Канд. психол. наук, доц. Грисенко Н.В., завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Ткаченко Н.В., доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Кутєпова-Бредун В.Ю., доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Четверик-Бурчак А.О., доцент кафедри педагогічної та вікової психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Фролова Н.В., доцент кафедри педагогічної та вікової психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Кутовий К.П., доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Пагава О.В., доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Сурякова М.В., доцент кафедри педагогічної та вікової психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Донець О.І., доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. соціол. наук, доц. Лазаренко В.І., доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Канд. психол. наук, доц. Диса О.В., доцент кафедри педагогічної та вікової психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Запрошені: аспірантка 4 року навчання Алещенко О.В.

Аспіранти участі в голосуванні не брали.

Порядок денний: розгляд і обговорення дисертаційної роботи Алещенко О.В. «Вплив посттравматичного стресового розладу на професійне самовизначення учасників бойових дій», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Тема дисертації затверджена вченою радою Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара протокол № 4 від 05.11.2022 р.

Науковий керівник: кандидатка психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та соціальної психології Ткаченко Ніна Володимирівна.

СЛУХАЛИ:

Обговорення дисертації Алещенко Ольги Валеріївни «Вплив посттравматичного стресового розладу на професійне самовизначення учасників бойових дій», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю С4 Психологія.

Результати перевірки дисертаційної роботи на плагіат програмою «Strikeplagiarism» -унікальність програмою «Strik Plagiarism» виявлено унікальність тексту 91,02%. Після детального аналізу звіту подібностей встановлено, що 1,2% — це елементи публікацій Алещенко О. В. у колективних монографіях, де були висвітлені результати дисертаційного дослідження. Таким чином, на підставі перевірки зроблено висновок: дисертаційна робота Алещенко О. В. має високий рівень оригінальності (92,22%) і може бути допущена до захисту. Робота була перевірена комісією у складі: доцент кафедри загальної та соціальної психології, к. соціологічних наук, доцента Лазаренко В. І., доцент кафедри загальної та соціальної психології, к. психологічних наук Донець О. І. доцент кафедри загальної та соціальної психології, к. психологічних наук, доцент Пагава О. В. Робота виконана і має такі складові частини: анотація, зміст, вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури. Для викладення основних положень дисертації, що розглядається, слово надається здобувачці Алещенко О.В., регламент виступу – до 20 хвилин.

Доповідь здобувача Алещенко О.В.:

Шановний голово, шановні члени міжкафедрального семінару, шановні колеги!

Тема дисертації «Особливості впливу посттравматичного стресового розладу на професійне самовизначення учасників бойових дій»

Актуальність теми

Багато ветеранів залишають армію в молодому та середньому віці, що робить актуальною потребу в їхній адаптації до цивільного життя, а також у збереженні та відновленні психічного здоров'я. Це необхідно для того, щоб колишні комбатанти могли продовжувати бути корисними суспільству та своїм родинам. Успішна соціальна адаптація - це не лише вирішення індивідуальних завдань кожного демобілізованого військовослужбовця, але й важливий крок у забезпеченні стабільності та гармонії у суспільстві в цілому. Глибоке розуміння факторів, що впливають на цей процес, дозволить розробити ефективні підходи до підтримки та допомоги ветеранам у їхній переорієнтації та інтеграції у нове життя.

Людина може адаптуватися до змін у житті або в оточенні, але раптові зміни, травми та важкі переживання можуть призвести до стійкого стресового стану, який з часом може перерости в патологічний стан - посттравматичний стресовий розлад. Сьогодні посттравматичний стресовий розлад входить до п'ятірки найпоширеніших психічних розладів. За статистикою, майже 8% населення планети протягом життя переживуть ту чи іншу форму ПТСР. ПТСР може бути спровокований будь-якою подією, що виходить за межі повсякденного життя і викликає надмірний стрес на емоційному та вербальному рівні. Військові конфлікти зазвичай спричиняють саме таке перевантаження, що призводить до

посттравматичного стресового розладу ("воєнний невроз", "в'єтнамський синдром", "афганський синдром"), і тому посідають важливе місце в дослідженнях психологів, психіатрів, соціологів та інших науковців. Дуже важливо відзначити, що виникнення і вираженість симптомів ПТСР при військовому неврозі посилюється труднощами адаптації учасників бойових дій до мирного життя. Досвід військових психологів показує, що ПТСР рідко розвивається у людей, які швидко інтегруються в суспільство, в яких є робота, сім'я, друзі, хобі тощо.

Дослідження, присвячені особливостям переживання людиною власної участі у бойових діях, показують, що одним із частих наслідків такого досвіду є розвиток згодом посттравматичного стресового розладу (ПТСР), який проявляється специфічними психологічними, поведінковими і соматичними змінами, труднощами у соціально-психологічній адаптації особи і який важко піддається реабілітаційним впливам. У зв'язку з цим пошук і розроблення адекватних засобів психотерапевтичної допомоги ветеранам, які набули важкий досвід, пов'язаний з війною, є наразі актуальним завданням вітчизняної практичної психології. У контексті вирішення цього завдання важливим видається проведення спеціальних досліджень, пов'язаних з уважним вивченням феномену ПТСР у ветеранів бойових дій, а також розробленням теоретико-методологічних і методичних моделей, спрямованих на поетапне створення технологій психотерапевтичної допомоги особистості у подоланні проявів ПТСР.

Повномасштабне вторгнення російської армії на територію України призвело до необхідності участі в бойових діях великої кількості молодих працездатних громадян. І, після повернення до мирного життя, багато учасників бойових дій мають суттєві психологічні, а інколи й фізичні проблеми, такі як посттравматичний стресовий розлад, що впливає на соціальну адаптацію та призводять до зміни професійної діяльності. Тож необхідно визначення впливу такого психологічного феномену, як посттравматичний стресовий розлад на психолого-соціальний феномен професійного самовизначення учасників бойових дій. Дослідження цього впливу дозволить розробити практичні рекомендації для покращення адаптації учасників бойових дій до умов мирного життя.

Актуальність дослідження впливу ПТСР на професійне самовизначення ветеранів зумовлена необхідністю їхньої успішної реінтеграції в цивільне життя та запобігання соціальній дезадаптації. ПТСР створює значні бар'єри, що заважають ветеранам знайти нові професійні цілі та реалізуватися у трудовій діяльності.

Соціально-економічна реінтеграція: повернення до професійної діяльності є ключовим етапом переходу від військової служби до мирного життя. ПТСР може призводити до руйнації кар'єри, якщо ветеран не отримує належної підтримки. Травматичний досвід викликає глибокі екзистенційні кризи та переоцінку цінностей, що безпосередньо впливає на вибір професії та мотивацію до праці. Кластери симптомів, такі як уникнення соціальних контактів, проблеми з концентрацією та емоційна відстороненість, ускладнюють процес навчання, пошук роботи та адаптації у трудовому колективі. Відсутність чіткого

професійного самовизначення на тлі ПТСР підвищує ризики розвитку залежностей, депресії та схильності до правопорушень. Масштабність проблеми в умовах повномасштабної війни вимагає розробки науково обґрунтованих методів психологічної реабілітації та професійної орієнтації для забезпечення соціальної стабільності.

Ключові чинники впливу на самовизначення: потреба у формуванні нового образу «Я» після отримання фізичних або психологічних травм, перегляд значущості цивільних професій порівняно з бойовим досвідом, потреба у здобутті нових знань та навичок для конкурентоспроможності на ринку праці.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити особливості впливу посттравматичного стресового розладу на професійне самовизначення учасників бойових дій.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані такі **завдання:**

1) теоретично обґрунтувати поняття «професійне самовизначення» в роботах сучасних науковців;

2) теоретично проаналізувати поняття «посттравматичний стресовий розлад» в роботах вітчизняних та закордонних психологів;

3) обґрунтувати гіпотези емпіричного дослідження;

4) підібрати й обґрунтувати психодіагностичний інструментарій роботи;

5) організувати та провести емпіричне дослідження щодо впливу посттравматичного стресового розладу на професійне самовизначення учасників бойових дій;

6) здійснити аналіз та інтерпретацію отриманих результатів констатувального етапу емпіричного дослідження;

7) розробити та впровадити комплексну психокорекційну програму;

8) здійснити порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного етапів емпіричного дослідження;

9) розробити практичні рекомендації щодо покращення адаптації учасників бойових дій з посттравматичним стресовим розладом до умов мирного життя;

10) встановити подальші перспективи досліджень.

Об'єкт дослідження: професійне самовизначення учасників бойових дій.

Предмет дослідження: особливості впливу посттравматичного стресового розладу на професійне самовизначення учасників бойових дій.

Методи й методики дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі використано наступні методи: *теоретичні:* узагальнення, аналіз, синтез, порівняння – для інтерпретації та узагальнення опрацьованих матеріалів й формулювання висновків; *емпіричні*: авторська анкета, яка дозволяє визначити соціально-демографічні показники учасників дослідження (вік, стать, соціально-професійний статус), суб'єктивне сприйняття власних комунікативних навичок та плани на професійну діяльність у мирному житті; опитування, яке реалізувалося за допомогою таких психодіагностичних методик: 1) методика PCL-5 (National Center for PTSD, адаптація В. Безшейко) – для визначення симптомів ПТСР; 2) Госпітальна шкала тривоги та депресії (HADS, Е.С. Зігмонд, Р.П. Снайт, адаптація Кутіков О. та Нікішкова І. М.) – для визначення супутніх станів тривоги й депресії. Для визначення конітивних функцій – тест

Мюнстерберга, Вісконсинський тест сортування карток (WCST, Е. Берг а Д.Грант, Р. Хітон, адаптація Н. Марути), Методика «10 слів» (за О. Лурія, адаптація Андрейченко Д.). Для визначення професійної спрямованості – опитувальник професійної готовності (за Л. Кабардовою, в адаптації В. Доротюк), тест «Якір кар'єри» (Е. Шейн в адаптації А. А. Жданович та Е. А. Могилевкина). Для діагностикі ціннісних орієнтацій комбатантів була обрана методика «Сенсожиттєві орієнтації» (Д. Леонтьєв, в адаптації К. Горишної). Для визначення адаптаційних можливостей – методика діагностики соціально-психологічної адаптації (К. Роджерс, Р. Даймонд, адаптація Александров Д.О., Давидова О.В.), шкала психологічної гнучкості (Acceptance and Action Questionnaire-IIAAQ-II) в адаптації А. Широкої та М. Миколайчук, шкала інтолерантності до невизначеності, Р.Н. Карлетон в адаптації Г. Громової. Для оцінки ефективності розробленої психокорекційної програми додатково був використаний опитувальник посттравматичного зростання (PTGI) Р. Тедескі та Л. Калхуна в адаптації Д. Зубовського та «Методологія дослідження професійної ідентичності» Л.Б. Шнайдер в адаптації К. Малофейкіної. *Математико-статистичні методи:* описова статистика, t-критерій Стьюдента та U-Манна-Уітні – для виявлення статистично значущих відмінностей між незалежними групами, *T*-критерій Вілкоксона при зіставленні показників, отриманих на одній і тій же групі випробовуваних в двох різних умовах (на констатувальному та контрольному етапах), кореляційний аналіз ρ- Спірмена – для встановлення взаємозв'язків між показниками, аналіз частотних розподілів за критерієм χ^2Пірсона, регресійний факторний аналіз – для виявлення впливу факторних показників посттравматичного стресового розладу на професійне самовизначення учасників бойових дій; експлораторний факторний аналіз (ЕФА) методом головних компонентів із застосуванням процедури ортогонального обертання факторної матриці Варімакс (Varimax with Kaiser Normalization) з метою мінімізації міжфакторного перекриття та досягнення простої структури навантажень», коефіцієнт α -Кронбаха — для перевірки внутрішньої узгодженості психодіагностичного інструментарію. Математико-статистична обробка емпіричних даних, отриманих у ході констатувального та формувального етапів дослідження, здійснювалася із застосуванням спеціалізованого пакета програм комп'ютерного моделювання IBM SPSS Statistics (Version 26.0). Первинна систематизація даних, табулювання результатів психодиагностики та візуалізація графічних профілів виконувалися в середовищі табличного процесора Microsoft Excel.

Розділ 1 присвячено теоретичному аналізу професійного самовизначення. проблемі посттравматичного стресового розладу, психологіч характеристикам комбатантів та бар'єрам їхньої реінтеграції у мирне життя.

У підрозділі 1.1 здійснено комплексний теоретико-методологічний аналіз професійного самовизначення, яке концептуалізовано як складний, динамічний, багатовимірний психосоціальний феномен, що виступає стрижневим компонентом загальної архітектоніки особистості дорослої людини. Установлено, що професійне самовизначення не є одноразовим, ізольованим актом кар'єрного вибору, а функціонує як безперервний процес рефлексії,

цілепокладання та реорієнтації, що триває протягом усього життєвого шляху суб'єкта. Доведено, що цей феномен безпосередньо визначає довгострокову життєву стратегію особистості, виступаючи фундаментальним інструментом її професійної та особистісної самореалізації, а також ключовим предикатором успішної інтеграції та адаптації суб'єкта у соціономічний простір мирного життя. Особливу увагу приділено чутливості та пластичності структури професійного самовизначення в період зрілості (дорослого віку) до впливу ненормативних життєвих криз.

У підрозділі 1.2 здійснено системне теоретичне узагальнення провідних підходів сучасних вітчизняних та закордонних науковців до вивчення феноменології посттравматичного стресового розладу (ПТСР) як складної, багаторівневої психічної деформації, що виникає внаслідок переживання екстремального (бойового) стресу. На основі компаративного аналізу сучасних діагностичних класифікаторів (DSM-5 та МКХ-11) деталізовано внутрішню нозологічну структуру розладу, верифіковано його клініко-психологічну симптоматику та розкрито специфіку системного деструктивного впливу на когнітивну, емоційну, вольову та поведінкову сфери особистості суб'єкта. У ході теоретичного аналізу розлад концептуалізовано не як ізольований набір клінічних проявів, а як стійкий симптомокомплекс, який примус переформатовує внутрішню картину світу людини..

У підрозділі 1.3 здійснено детальний теоретико-методологічний аналіз психологічних особливостей учасників бойових дій (комбатантів). Особливим акцентом даного етапу дослідження є уникнення спрощеного, суто дефіцитарного підходу, який тотально патологізує ветеранську спільноту. Сучасна психологічна наука доводить, що бойовий досвід кардинально трансформує особистість, проте ця трансформація далеко не завжди призводить до розвитку клінічних форм посттравматичного стресового розладу (ПТСР) чи депресивних станів. Повернення з фронту розглядається як складний процес нормативної ресоціалізації особистості дорослого віку, де більшість комбатантів зберігають високий адаптаційний потенціал та здатність до конструктивного професіогенезу. З метою наукової диференціації у підрозділі структуровано та описано психологічний профіль ветеранів на двох полярних рівнях реагування на пережитий екстремальний стрес. Для більшості комбатантів характерним є формування специфічних, але адаптивних особистісних новоутворень, які є результатом успішної інтеграції воєнного досвіду. У випадках, коли інтенсивність бойової психічної травми перевищує захисні ресурси психіки, формується посттравматичний стресовий розлад. У цієї категорії ветеранів зафіксовано системну деструкцію особистісної сфери на чотирьох фундаментальних рівнях: когнітивно-перцептивному (сталий феномен гіперпильності, звуження обсягу робочої пам'яті, домінування жорсткого «чорно-білого» мислення); емоційно-вольовому (явища емоційного оніміння, афективна лабільність, низький поріг активації гніву та високий рівень фонової тривожності); соціально-поведінковому (патерни активного уникнення міжособистісних контактів, самоізоляція); екзистенційно-ціннісному (глибока криза ідентичності під час переходу від образу «Воїна» до образу «Цивільного»,

втрата сенсів цивільної праці). Теоретично обґрунтовано, що у травмованих ветеранів ці дезадаптивні прояви трансформуються у жорсткі «психічні фільтри» (психологічну ригідність та інтолерантність до невизначеності), які приму деформують їхні кар'єрні прагнення.

У підрозділі 1.4 професійне самовизначення учасників бойових дій концептуалізовано як провідний інтегративний чинник, що визначає успішність їхньої соціокультурної реадаптації та кар'єрної реінтеграції в умови цивільного соціуму. Особливістю теоретико-методологічного аналізу в цьому контексті є залучення інноваційної теорії антикрихкості, згідно з якою екстремальний воєнний стрес та пережиті особистісні кризи розглядаються не лише як джерело травматизації особистості, а й як потенційний каталізатор її якісного трансформаційного зростання. У ході теоретичного моделювання було обґрунтовано, що кар'єрний шлях ветерана в мирному житті не є однорідним, а розгортається в межах двох полярних траєкторій, інтегрованих в авторську «Диференційну матрицю професійного самовизначення учасників бойових дій в умовах мирного життя». Матриця забезпечує системне зіставлення особистісних конструктів комбатантів за такими параметрами порівняння, як провідний статус ідентичності, стратегія взаємодії з невизначеністю, сфери професійних інтересів, кар'єрні орієнтації (якоря кар'єри) та локус контролю. Перший вектор (неадаптивний сценарій): характеризується домінуванням симптомокомплексу ПТСР, затяжною кризою ідентичності (дифузія/мораторій), інтолерантністю до невизначеності та екстернальним локусом контролю. Другий вектор (адаптивний сценарій) відображає закономірності посттравматичного зростання особистості учасника бойових дій. У межах цього сценарію комбатант демонструє когнітивну гнучкість, інтернальний локус контролю «Я» та сформовану досягнуту цивільну ідентичність. Сприймаючи динамічні зміни та невизначеність цивільного ринку праці як виклик для розвитку, а не як загрозу, ветеран виявляє високу готовність до безперервного навчання та проактивної соціальної взаємодії. Розроблена модель свідчить, що адаптація колишніх учасників бойових дій буде успішною, якщо допомогти їм активувати власні внутрішні психологічні ресурси.

У висновках до першого розділу констатовано, що наявність симптомів ПТСР деформує професійні наміри, знижує мотивацію до праці та блокує процеси успішного професійного самовизначення, що потре цілеспрямованого психологічного втручання.

Розділ 2 містить методологічне обґрунтування гіпотез дослідження та опис валідного психодіагностичного інструментарію для оцінки ПТСР і професійних намірів ветеранів. У підрозділі 2.1 представлено методологічне обґрунтування гіпотез дослідження. Висунуто припущення, що високий рівень ПТСР негативно корелює з готовністю до професійного самовизначення, знижує рівень професійної автономії та дезорганізує часову перспективу особистості.

У підрозділі 2.2 обґрунтовано вибір та охарактеризовано психодіагностичний інструментарій для оцінки рівнів ПТСР, критеріїв професійного самовизначення та загального стану адаптованості комбатантів.

У висновках до другого розділу сформовано цілісний діагностичний комплекс, здатний забезпечити валідність, надійність та репрезентативні результатів майбутнього емпіричного дослідження.

Розділ 3 присвячено емпіричному вивченню особливостей впливу ПТСР на вибір професії, апробації авторської програми психокорекції та розробці рекомендацій із реінтеграції учасників бойових дій у мирне життя.

У підрозділі 3.1 визначено цілі, конкретні задачі, етапи (констатувальний, формувальний, контрольний) та процедуру організації емпіричного дослідженн описано вибірку піддослідних.

У підрозділі 3.2 У ході аналізу емпіричних даних було доведено безпосередній зв'язок між вираженістю симптомів посттравматичного стресового розладу (інтрузії, уникнення, гіперактивація) та труднощами у професійному самовизначенні учасників бойових дій. Виявлено, що інтенсивність клінічних проявів ПТСР корелює з низкою додаткових психологічних характеристик, які суттєво ускладнюють процес вибору професії та інтеграцію у цивільне середовище. Порушення когнітивних функцій (зниження концентрації уваги, труднощі у прийнятті рішень, ослаблення пам'яті) обмежують здатність ветеранів до ефективного планування та прогнозування професійної траєкторії. Зниження сенсо-життєвих орієнтацій відображає кризу ціннісно-смислової сфери та формує відчуття невідповідності власних ресурсів вимогам соціуму. Інтолерантність до невизначеності проявляється у схильності уникати нових або непередбачуваних професійних ситуацій, що знижує гнучкість у виборі кар'єрних стратегій. Психологічна ригідність (жорсткість мислення, труднощі у зміні звичних моделей поведінки) перешкоджає адаптації до нових умов праці та обмежує можливості професійної переорієнтації. Показано, що за відсутності сформованого травматичного синдрому поодинокі субклінічні викривлення не мають пресорного впливу на профорієнтацію ветеранів. Натомість у клінічній групі саме ПТСР (а не депресивне безсилля) запускає неадаптивний кар'єрний сценарій, змушуючи ветерана здійснювати «втечу в алгоритм та безпечну нішу» (сфери «Людина–Техніка» та «Людина–Природа») з єдиною метою — уникнути хаотичних соціальних тригерів та зберегти емоційний контроль у мирному житті. Таким чином, комплексний кількісний та якісний аналіз підтверджує, що ПТСР у ветеранів бойових дій не лише обумовлює труднощі у професійному самовизначенні, але й супроводжується системними порушеннями когнітивної, мотиваційної та ціннісно-смислової сфер. Це створює багатовимірний бар'єр для інтеграції у цивільне життя та потребує спеціально розроблених програм психосоціальної підтримки.

У підрозділі 3.3 представлено архітектоніку розробленої комплексної психокорекційної програми, спрямованої на зниження проявів ПТСР, стабілізацію емоційного стану та актуалізацію внутрішніх ресурсів для професійного самовизначення.

У підрозділі 3.4 викладено результати формувального етапу. Математико-статистичний аналіз підтвердив позитивну динаміку у піддослідних експериментальної групи. Зафіксовано зниження проявів депресії та

тривожності, що супроводжувалося покращенням когнітивних функцій — зокрема, короткострокової пам'яті, концентрації уваги та комунікативних навичок. Додатково було проаналізовано індекс посттравматичного зростання, який виявився вищим у ветеранів експериментальної групи після завершення формувального етапу. Важливим результатом стало також підвищення рівня професійної ідентичності. Таким чином, на контрольному етапі було підтверджено ефективність розробленої психокорекційної програми.

У підрозділі 3.5 сформульовано практичні рекомендації для військових психологів, центрів реабілітації та служб зайнятості щодо покращення проц професійної адаптації та реінтеграції комбатантів у цивільне суспільство.

Наукова новизна: вперше комплексно досліджено та математично доведено особливості впливу симптомів ПТСР на структуру професійного самовизначення комбатантів; розширено уявлення про психологічні детермінанти реінтеграції учасників бойових дій.

Практичне значення: розроблено та успішно впроваджено дієву психокорекційну програму, яка може використовуватися у практичній діяльності психологів для супроводу ветеранів.

Дякую за увагу!

Завершивши доповідь, здобувач відповів на запитання учасників міжкафедрального наукового семінару.

ЗАПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ

д-р психол. наук, проф. Гальцева Т.О.

У своєму дослідженні Ви наголошуєте на професійному самовизначенні дорослої особистості. В чому ж відмінність, між вибором професії в юнацькому й дорослому віці?

Здобувачка Алещенко О.В.: Відмінність між юнацьким та дорослим вибором професії — це як різниця між «мрією про політ» та «плануванням маршруту з урахуванням пального». Для ветеранів ця дистанція ще більша, бо їхній «дорослий» вибір часто є вимушеною точкою невороття. В юності вибір базується на інтересах, ідеалах та порадах оточення (батьків, друзів). Це часто романтизований пошук себе, де помилка не здається фатальною. У дорослому віці спирається на реальний досвід (зокрема бойовий), усвідомлення своїх обмежень та чіткі цінності. Вибір стає прагматичним: «Чи відповідає ця робота моєму новому світогляду?» В юності: переважає зовнішня мотивація (престиж, висока зарплата в майбутньому) та бажання самоствердитися. У дорослому віці на перший план виходить сенс діяльності та соціальна значущість. Для ветеранів критично важливо, щоб робота не суперечила їхній ідентичності. При цьому тисне відповідальність за родину та фінансову стабільність «тут і зараз». В юності це процес первинного формування ідентичності. Психіка гнучка, готова до тривалого навчання. У дорослому віці - реконструкція розбитої ідентичності. Ветеранам важче адаптуватися до ролі «учня», особливо якщо керівник

молодший або не має бойового досвіду. Може виникати страх перед невдачею, якого не було в 17 років. В юності головний ресурс — час. Можна дозволити собі 5 років університету «для диплома». Дорослі шукають найкоротші шляхи перекваліфікації. Ветерани часто прагнуть швидкого результату, щоб знову відчути себе ефективними членами суспільства.

д-р психол. наук, проф. Кононенко А.О.:

Як Ви визначили, що саме ПТСР, а не супутні депресія чи тривожність впливають на деформацію карьєрного шляху учасників бойових дій?

Алещенко О. В. :Диференціація деструктивного впливу ПТСР від супутніх проявів тривоги та депресії є одним із ключових результатів нашої роботи. Ми довели самостійну пресорну силу ПТСР завдяки методам багатовимірної статистики на двох рівнях аналізу. Математичний доказ через розпо́діл факторних навантажень. Ми порівняли дві групи досліджуваних ветеранів, і результати виявилися принципово різними. У групі 2 (ветерани без ПТСР), попри те, що значна частина підгрупи мала підтверджені субклінічні та клінічні ознаки депресії (29,6%) та тривоги (32,8%), професійна готовність утворила повністю ізольований Фактор 2. У цьому чистому факторі ветерани демонструють проактивний, вільний вибір соціономічної сфери «Людина–Людина» (навантаження 0,784). Це математично доводить: самі по собі депресія чи тривога *не заважають* ветерану робити свідомий кар'єрний вибір і хотіти працювати в соціумі. Натомість у Групі 1 (ветерани з ПТСР) структура латентного простору повністю переформатувалася. Симптоми ПТСР (когнітивні викривлення 0,865, інтрузії 0,812, уникнення 0,754) злилися в один деструктивний Фактор 1 разом із показниками професійної готовності, обваливши інтерес до роботи з людьми у глибокий мінус (-0,742). Тобто саме чинник ПТСР підпорядкував собі професійну сферу. У наших множинних регресійних моделях кінцевих неадаптивних траєкторій (де загальний критерій Фішера $F > 13,71$ у кілька разів перевищує критичний поріг Таким чином, математично доведено, що супутні депресія та тривожність формують загальний дистрес ветерана, але залишають його професійні інтереси відносно автономними. Водночас саме ПТСР діє як тотальний деструктор: він руйнує цілі життя, блокує часову перспективу і примусово виштовхує ветерана на неадаптивні кар'єрні шляхи — не через вільний інтерес, а як у захисне "безпечне сховище" від соціальних тригері

канд. психол. наук, доц. Діса О.В.: Ви кажете про апробацію й впровадження комплексної психокорекційної програми. А де саме проводилась апробація й як Ви оцінювали її ефективність?

Алещенко О. В. Апробація проводилась на базі реабілітаційних центрів Дніпропетровської області: КП "Дніпропетровський обласний госпіталь ветеранів війни" Дніпропетровської обласної ради", Реабілітаційний центр "RECOVERY" та в «Санаторій- курорт «Орлівщина». Комплексна психокорекційна програма сприяє посттравматичному зростанню учасників бойових дій. Розроблена психокорекційна програма знижує особистісну тривожність та підвищує толерантність до невизначеності, як фактора успішної адаптації до умов мирного життя. Психокорекційна програма покращує психоемоційний стан комбатантів й сприяє реінтеграції ветеранів у мирне життя. І, розроблена психокорекційна програма покращує професійне самовизначення учасників бойових дій, що було доведено за допомогою методики визначення професійної ідентичності Л. Шнайдер.

ВИСТУПИЛИ: науковий керівник здобувачки канд. псих. наук, доц. Н.В. Ткаченко; фахівці: д-р. псих. наук. наук, проф. А. О. Кононенко, д-р. псих. наук. проф.. І. Г. Батраченко, к.псих. наук, доц.. В. І. Лазаренко.

Після відповідей на запитання учасників міжкафедрального семінару було озвучено **висновок наукового керівника здобувачки,** доцентки кафедри загальної та соціальної психології, к.псих.н., доц. **Ткаченко Ніни Володимирівни,** з оцінкою роботи здобувачки у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану.

ВИСТУП НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

Шановний голово, шановні члени міжкафедрального семінару!

Алещенко Ольга Валеріївна з 2022 року по 2026 рік навчалася в аспірантурі Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара з метою здобуття ступеню «доктор філософії». До вступу в аспірантуру Алещенко Ольга Валеріївна закінчила Дніпропетровський гуманітарний університет, де проявила науковий інтерес до самостійного проведення досліджень, віддаючи перевагу науковому напрямку, в якому і в подальшому працювала.

За період навчання в аспірантурі здобувачка Алещенко О. В. у повному обсязі та своєчасно виконала навчальний план підготовки доктора філософії, затверджений рішенням Вченої ради Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, протокол № 4 від 04.11.2022 року.

Індивідуальний план роботи аспіранта Ольга Алещенко виконала своєчасно та у повному обсязі. При цьому, нею виконані всі види робіт, пов'язані з проведенням дисертаційного дослідження та оформлення його результатів. При

проходженні викладацької практики показала високий рівень викладання дисциплін Загальна психологія. У 24-25 навчальному році проводила практичні заняття з Клінічної психологія та Диференціальної психології.

Під час проходження науково-дослідної практики Алещенко О. В., при проведенні дослідження, продемонструвала глибокі знання у сфері психології. Виявила здатність до наукового пошуку, досконалого володіння загальними та спеціальними методами дослідницької діяльності, а також уміння поєднувати теоретичні, методологічні та практичний підходи.

При виконанні індивідуального плану та дисертаційного дослідження аспірантка Алещенко О. В. проявила: наполегливість, організованість, працьовитість, цілеспрямованість; творчий підхід до розв'язання наукових задач, та обґрунтування і аналізу отриманих результатів. Основні результати дисертації аспірантки Алещенко О. В. одержано самостійно.

За період навчання в аспірантурі за темою дисертації аспіранткою опубліковано 13 наукових працях, з них 5 статтей у наукових фахових виданнях України категорії Б, 1 стаття в SCOPUS, 3 розділи в колективних монографіях. Основні положення, висновки й рекомендації дисертації обговорювалися на кафедрі загальної та соціальної психології під час атестації. Апробацію одержаних наукових результатів дисертаційного дослідження проведено на 4 науково-практичних конференціях. Усі вимоги МОН України щодо кількості публікацій за результатами дисертаційного дослідження та їх рівня виконано. Одержані результати обговорено на авторитетних всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Дисертантка отримала низку важливих нових наукових результатів, що належним чином аргументовані, відповідають теоретичному рівню, логічно пов'язані між собою, а їх реалізація в комплексі дозволяє наблизитись до вирішення проблеми посттравматичного стресового розладу та його особливостей впливу на професійне самовизначення учасників бойових дій.

В процесі написання кваліфікаційної наукової роботи дисертантці вдалося не лише провести емпіричне дослідження, а й отримати якісні нові характеристики її праці, а саме, розроблено та обґрунтовано: диференційну матрицю професійного самовизначення учасників бойових дій в умовах мирного життя; теоретичну модель деформації професійного шляху учасників бойових дій під впливом ПТСР; регресійну модель показників професійного самовизначення серед учасників бойових дій з ПТСР; розроблено та впроваджено комплексну психокорекційну програму щодо покращення професійного самовизначення учасників бойових дій в умовах мирного життя.

Позиції, які відстоює Алещенко О.В. базуються на досягненнях зарубіжної та вітчизняної психології, а також на положеннях суміжних сферах: військова психологія. Матеріал, представлений у дослідженні, містить значний внесок дисертантки, який збагачує розуміння теоретичних аспектів досліджуваної проблеми. Авторка продемонструвала здатність самостійно узагальнювати та аналізувати наукові праці як вітчизняних так і зарубіжних вчених. Вивчила зарубіжну практику та спеціальну літературу з означеної проблеми, визначила теоретичні та практичні завдання, а також продемонструвала здатність

організовувати емпіричне дослідження, підбирати вілідний та надійний психодіагностичний інструментарій дослідження, здійснювати аналітичну роботу при обробці результатів дослідження, розробляти та впроваджувати корекційну програму, формулювати науково обґрунтовані висновки та пропозиції щодо їх вирішення. Тож, дисертаційне дослідження Алещенко О. В. побудоване на комплексному, системному підході, характеризується відповідним рівнем наукових узагальнень. Аспірантка використала достатній обсяг робіт з психології. Результати дисертаційного дослідження аспірантки впроваджено у практичну, наукову та освітню діяльність. Власне, аспірантка впровадила результати дослідження в освітній процес Дніпровського гуманітарного університету при проведенні лекційних та практичних занять дисципліни "Психологія бойової психічної травми".

Таким чином, за результатами навчання в аспірантурі та проведеним дисертаційним дослідженням, Алещенко Ольгою підтверджено високий рівень теоретичних знань, умінь, навичок та інших здібностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у професійній та дослідницькій діяльності. Було здійснено перевірку роботи на плагіат, де виявилось 92,22 % унікальності тексту. Також варто зазначити, що дисертаційна робота виконана в межах наукової теми кафедри загальної та соціальної психології "Соціально-психологічні чинники та психологічні ресурси посттравматичного зростання особистості", державний реєстраційний номер: 0125U002376

Вважаю, що підготовлена аспіранткою кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара **Алещенко Ольгою Валеріївною** дисертація: **«Особливості впливу посттравматичного стресового розладу на професійне самовизначення учасників бойових дій»** є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове та практичне завдання психології.

Тож, вважаю, що кваліфікаційна робота Алещенко Ольги Валеріївни може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Дякую за увагу!

ВИСНОВКИ ФАХІВЦІВ-ЕКСПЕРТІВ:

Д-р. псих. наук., професор, зав. каф. Гальцева Т. О.:

Тема дисертаційної роботи Ольги Валеріївни Алещенко є безперечно актуальною та суспільно значущою. Повномасштабна російсько-українська війна спричинила появу великої кількості ветеранів та учасників бойових дій, для яких проблема повернення до мирного життя, соціально-психологічної адаптації та професійної реінтеграції набуває особливої ваги. Одним із найскладніших наслідків бойового досвіду є посттравматичний стресовий розлад, який впливає не лише на емоційний стан особистості, а й на її когнітивні функції, систему цінностей, життєві орієнтири, соціальні контакти та професійні перспективи. Водночас питання впливу ПТСР саме на професійне

самовизначення учасників бойових дій залишається недостатньо дослідженим у вітчизняній психологічній науці.

Актуальність роботи визначається також необхідністю наукового обґрунтування програм психологічної допомоги, професійної реадаптації та реінтеграції ветеранів у цивільне життя. Отримані результати можуть бути використані у діяльності психологів, психотерапевтів, фахівців із соціальної роботи, працівників ветеранських центрів, а також у системі підготовки майбутніх психологів.

На особливу увагу заслуговують побудована авторська диференційну матрицю професійного самовизначення учасників бойових дій в умовах мирного життя; розроблено теоретичну модель деформації професійного самовизначення учасників бойових дій під впливом ПТСР, регресійну модель для показників професійного самовизначення учасників бойових дій з ПТСР, яка дозволила концептуалізувати процес професійного самовизначення учасників бойових дій як складну динамічну систему, де траєкторія кар'єрного вибору визначається взаємодією трьох ієрархічних рівнів: первинних деструктивних предикторів (психопатологічні симптоми), психічних фільтрів (когнітивно-особистісні властивості) та ціннісно-мотиваційного ядра особистості.

Дисертаційне дослідження є самостійною, завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають суттєве значення для розвитку науки кримінального права.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація Алещенко Ольги валеріївни відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, та її доцільно рекомендувати до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 053 «Психологія».

Д-р. псих. наук, проф. Батраченко І. Г.: Дисертаційна робота Алещенко Ольги Валеріївни «Особливості впливу посттравматичного стресового розладу на професійне самовизначення учасників бойових дій» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, містить науково обґрунтовані результати, які характеризуються науковою новизною, теоретичним і практичним значенням. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертації є достатньо обґрунтованими.

Авторкою проведено ґрунтовний аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел, використано комплекс взаємодоповнюючих теоретичних, психодіагностичних та статистичних методів. Особливої уваги заслуговує широкий набір валідизованих психодіагностичних методик, які дозволили комплексно оцінити симптоматику ПТСР, когнітивні функції, професійні орієнтації, адаптаційні ресурси та смисложиттєві установки досліджуваних.

Достатній обсяг вибірки (276 учасників бойових дій на констатувальному етапі та 110 осіб на формувальному етапі) забезпечує належну репрезентативність отриманих результатів. Використання кореляційного, факторного та порівняльного аналізу дозволило виявити статистично значущі закономірності та підтвердити більшість висунутих гіпотез. Отримані результати

пройшли необхідну апробацію на наукових конференціях та відображені у наукових публікаціях здобувачки.

За змістом, рівнем теоретичної та методологічної розробки, обґрунтованістю висновків і практичних рекомендацій дисертаційна робота відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), а її авторка, Алещенко Ольга Валеріївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Д-р. псих. наук, проф. Кононенко А. О.

Робота має виражену практичну спрямованість. Розкриті закономірності деформації ціннісно-мотиваційного ядра та "якорів кар'єри" ветеранів є готовою методологічною базою для створення принципово нових, прицільних програм медико-психологічної та професійної реабілітації учасників бойових дій. Розроблено та впроваджено комплексну психокорекційну програму щодо покращення професійного самовизначення учасників бойових дій в умовах мирного життя з урахуванням когнітивних, психологічних та соціальних особливостей учасників бойових дій з посттравматичним стресовим розладом. Зазначена програма спрямована на відновлення та оптимізацію професійного самовизначення учасників бойових дій в умовах їхньої інтеграції до мирного життя.

Особливої відзнаки заслуговує той факт, що зміст і методичний інструментарій психокорекційного впливу диференційовано та глибоко індивідуалізовано з урахуванням когнітивних, психологічних та соціальних особливостей комбатантів із посттравматичним стресовим розладом.

Впровадження цієї програми дозволило забезпечити прицільний терапевтичний вплив безпосередньо на виявлені деструктивні зони особистості ветеранів: від подолання когнітивної ригідності до гармонізації ціннісно-мотиваційного ядра та відновлення загальної професійної готовності особистості. Представлена автором програма є готовим і високоефективним практичним інструментом для використання в діяльності центрів медико-психологічної реабілітації та соціальної реінтеграції учасників бойових дій

Дисертаційна робота характеризується логічною структурою, внутрішньою узгодженістю, належним рівнем наукової аргументації та містить положення, які мають як теоретичне, так і практичне значення.

Вважаю, що дисертація є завершеним самостійним науковим дослідженням, відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії та може бути рекомендована до захисту.

Голова міжкафедрального семінару юридичного факультету д-р псих. наук, проф. В. В. Корнієнко:

Чи є ще бажаючі виступити? Якщо бажаючих немає, то давайте перейдемо до обговорення висновку.

ВИСНОВОК

У контексті тривалого воєнного конфлікту та масової демобілізації, соціально-професійна реінтеграція учасників бойових дій (УБД) є критичним пріоритетом для стабілізації суспільства. Традиційні методи профорієнтації розглядають вибір професії як вільний прояв інтересів ветерана. Проте ПТСР докорінно руйнує цю логіку, перетворюючи кар'єрний вибір на захисний механізм і «втечу від соціуму». Існує гостра потреба розділити вплив хронічного ПТСР від супутніх станів (депресії, тривоги). Математичне доведення автономної деструктивної сили ПТСР дозволяє виявити приховані мотиви кар'єрних деформацій ветеранів. Результати дослідження є базою для розробки прицільних програм психологічної та професійної реабілітації. Вони спрямовані не просто на тестування нахилів, а на відновлення ціннісно-мотиваційного ядра особистості та подолання когнітивної ригідності.

Затвердження теми та плану дисертації. Тема дисертаційної роботи затверджена на засіданні Вченої ради Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (протокол № 4 від 01.12.2022 р.).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до науково-дослідних робіт кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара «Соціальне благополуччя суб'єкта життєдіяльності як передумова якості його життя» (шифр 0122U001778 від 05.01.2022р.) (внесок здобувача полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричній верифікації детермінант поствоєнного професійного самовизначення учасників бойових дій.) та «Соціально-психологічні чинники та психологічні ресурси посттравматичного зростання особистості» (реєстраційний номер НДР № 0125U002376 від 29.04.2025 р.) (внесок здобувача полягає в теоретичній концептуалізації та експериментальній верифікації психологічних ресурсів і соціально-психологічних чинників, що обумовлюють або блокують процеси посттравматичного зростання учасників бойових дій у процесі їхнього професійного самовизначення в умовах мирного життя; емпірично доведено характер каскадного деструктивного впливу інтолерантності до невизначеності, емоційної дисрегуляції та когнітивної ригідності як чинників, що перешкоджають особистісному зростанню ветеранів; експліковано внутрішні ресурси антикрихкості особистості (інтернальність, самоефективність, когнітивну гнучкість), які детермінують вибір адаптивного кар'єрного сценарію).

Публікації та особистий внесок здобувачки. Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, а також на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Результати дослідження відображено у наукових публікаціях здобувачки, зокрема у фахових наукових статтях з юридичних наук та тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Усі наукові результати, висновки та пропозиції, викладені в дисертації, отримані авторкою самостійно.

Наукова новизна отриманих результатів:

вперше:

1) теоретико-емпірично доведено існування двох диференційних сценаріїв професійного самовизначення учасників бойових дій в умовах мирного життя: неадаптивного сценарію, із жорстко алгоритмізованими, ізольованими сферами праці («Людина–Техніка», «Людина–Природа»); та адаптивного сценарію з високодинамічними, комунікативними та лідерськими сферами діяльності («Людина–Людина»);

2) деталізовано архітектуру блокових деформацій кар'єрного розвитку учасників бойових дій під впливом ПТСР, що лежать в основі регресивного кар'єрного вибору: у когнітивному вимірі доведено, що поєднання дефіциту робочої пам'яті, труднощів концентрації уваги та ригідності формує інтелектуальний бар'єр, який призводить до відмови від навчання та кар'єрних досягнень; в емоційно-вольовому вимірі обґрунтовано, що хронічна тривожність, спалахи гніву, апатія й депресивні стани лінійно детермінують міжособистісну конфліктність та швидке емоційне вигорання на робочому місці; у соціальному вимірі верифіковано патерни самоізоляції та гіперпильності, які викликають звуження професійного вибору й вимушену згоду на низькокваліфіковану роботу; в екзистенційному вимірі: визначено екзистенційно-адаптаційну кризу (руйнування цілей, нищівне самоприйняття), яка виступає першопричиною глобальної професійної дезорієнтації та втрати мотивації до цивільної праці;

3) розроблено, теоретично обґрунтовано та емпірично верифіковано структурно-функціональну модель та диференційну матрицю професійного самовизначення учасників бойових дій в умовах мирного життя, які дозволили концептуалізувати процес професійного самовизначення учасників бойових дій як складну динамічну систему, де траєкторія кар'єрного вибору визначається взаємодією трьох ієрархічних рівнів: первинних деструктивних предикторів (психопатологічні симптоми), психічних фільтрів (когнітивно-особистісні властивості) та ціннісно-мотиваційного ядра особистості.

4) розроблено та впроваджено комплексну психокорекційну програму щодо покращення професійного самовизначення учасників бойових дій в умовах мирного життя з урахуванням когнітивних, психологічних та соціальних особливостей учасників бойових дій з посттравматичним стресовим розладом;

узагальнено:

1) теоретико-методологічні підходи до дослідження професійного самовизначення особистості дорослого віку, яке концептуалізовано як безперервний, динамічний та ціннісно-смисловий процес рефлексії й перебудови кар'єрного шляху під впливом нормативних та ненормативних (зокрема травматичних) життєвих криз;

2) структуру професійного самовизначення учасників бойових дій, що дозволило порівняти їхню готовність до праці та кар'єрні цінності з урахуванням чинника травматизації особистості;

уточнено наукові уявлення про:

1) базові дефініції професійного самовизначення учасників бойових дій як нелінійного, динамічного процесу безперервного переформатування кар'єрного шляху у взаємозв'язку з проявами посттравматичного стресового розладу;

2) суть впливу ПТСР на кар'єрний шлях учасників бойових дій. Установлено, що посттравматичний стресовий розлад запускає кризу професійного розвитку: через страхи, нав'язливі думки та втрату життєвих орієнтирів він змушує ветерана обирати роботу не за покликанням, а заради психологічного захисту та самоізоляції.

Практичне значення роботи полягає в розробці та впровадженні психокорекційної програми щодо покращення професійного самовизначення учасників бойових дій в умовах мирного життя. Результати можуть бути використані в роботі психологів, соціальних працівників й учасниками бойових дій при реінтеграції у мирне життя. Також були сформульовані практичні рекомендації щодо покращення професійного самовизначення, як чинника успішної реадаптації та реінтеграції учасників бойових дій у мирне життя, які можуть бути використані як самими ветеранами, так й впроваджені в корпоративну політику підприємств та компаній. Крім того, отримані результати можуть бути використані при викладанні таких дисциплін: «Психологія бойової психічної травми», «Реабілітація учасників бойових дій», «Клінічна психологія», «Військова психологія», «Психологія праці», «Нейропсихологія».

Список публікацій здобувача за темою дисертації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у наукових виданнях:

1. Алещенко О. В., Ткаченко Н. В. Посттравматичний стресовий розлад: причини та клінічні прояви. *Journal of Psychology Research*. 2023. Vol. 29, No. 12. С. 63–70. DOI: 10.15421/102909. https://doi.org/10.15421/102909

Алещенко О. В. – визначила структуру та зміст статті, проаналізувала причини й клінічні прояви посттравматичного стресового розладу, підготувала основні інтерпретації результатів дослідження та їх висвітлення в формулюванні наукових висновків

Ткаченко Н. В. – обґрунтувала концептуальні засади дослідження посттравматичного стресового розладу, систематизувала наукові підходи до пояснення його виникнення та розвитку, визначила основні напрями аналізу клінічних проявів і взяла участь у формулюванні теоретичних узагальнень статті.

2. Environmental anxiety and its impact on the mental health of the individual / L. Prisniakova, O. Aharkov, I. Agapova, O. Aleshchenko. *XV International Online Conference "Improving Farming Productivity and Agroecology – Ecosystem Restoration" (IPFA 2023)*. 2023. Volume 452. DOI: 10.1051/e3sconf/202345201009. https://www.researchgate.net/publication/376081077_Environmental_anxiety_and_its_impact_on_the_mental_health_of_the_individual

Алещенко О. В. – здійснила теоретико-методологічний аналіз феномену тривоги, систематизувала прояви екологічної тривожності, охарактеризувала психологічні механізми реагування на несприятливі чинники середовища та підготувала відповідну частину статті англійською мовою.

Пріснякова Л. – розробила концептуальну модель дослідження в межах екосистемного підходу, визначила його теоретичні засади та здійснила наукове керівництво підготовкою статті.

Агарков О. – зібрав та проаналізував емпіричні дані щодо взаємозв'язку характеристик середовища й показників психічного здоров'я.

Агапова І. – опрацювала зарубіжні наукові джерела, узагальнила результати літературного огляду та інтегрувала їх до тексту статті.

3. Алещенко О. В. Посттравматичне зростання. *Трансформації особистості в умовах соціально-політичних та економічних змін* : колект. монографія / за заг. ред. Л. М. Пріснякової. Дніпро : Дніпров. гум. ун-т, 2023. С. 131–152. http://info.dgu.edu.ua/handle/123456789/926

4. Гарець Н. О., Варакута М. Л., Алещенко О. В. Теоретичні підходи до розуміння психологічного ресурсу особистості в роботах зарубіжних вчених. *Наукові перспективи*. 2023. № 4(34). С. 527–536. DOI: 10.52058/2708-7530-2023-4(34)-527-536. https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-4(34)-527-536

Гарець Н. О. – визначила теоретичні засади аналізу психологічного ресурсу особистості, узагальнила концептуальні положення зарубіжних досліджень та здійснила наукове редагування статті.

Варакута М. Л. – здійснила добір і систематизацію наукових публікацій, проаналізувала підходи зарубіжних учених до структури та функцій психологічних ресурсів особистості, підготувала відповідну частину рукопису.

Алещенко О. В. – провела порівняльний аналіз зарубіжних теоретичних підходів до розуміння психологічного ресурсу особистості, виокремила їхні спільні та відмінні положення, сформулювала узагальнення щодо значення психологічних ресурсів для адаптації особистості.

5. Алещенко О. В. Копінг-стратегії соціально-психологічної адаптації демобілізованих. *Особистість у кризових умовах сучасності. Травматизація та реабілітація* : колект. монографія / за заг. ред. Л. М. Пріснякової. Дніпро : Дніпров. гум. ун-т, 2024. С. 57–79. http://info.dgu.edu.ua/handle/123456789/1604

6. Алещенко О. В. Тривожність особистості й копінг-стратегії. *Психологічні ресурси життєстійкості та соціального благополуччя особистості* : колект. монографія / за заг. ред. Т. О. Гальцевої. Дніпро : Пороги, 2024. С. 123–138. https://repository.dnu.dp.ua/file/1126

7. Алещенко О. В., Ткаченко Н. В. Соціальна адаптація й копінг-стратегії демобілізованих комбатантів. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2025. № 4(50). С. 1800–1810. https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-4(50)-1800-1810

Алещенко О. В. – спланувала дослідження соціальної адаптації демобілізованих комбатантів, здійснила збирання емпіричного матеріалу, узагальнила результати та підготувала основний текст статті.

Ткаченко Н. В. – обґрунтувала теоретичні положення щодо взаємозв'язку копінг-стратегій і соціальної адаптації демобілізованих комбатантів, визначила методологічні підходи до аналізу адаптаційних процесів.

8. Алещенко О. В., Ткаченко Н. В. Психологічні детермінанти професійного самовизначення особистості дорослого віку. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2025. № 4(50). С. 1811–1824. https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-4(50)-1811-1823

Алещенко О. В. – розробила концепцію та структуру статті, здійснила теоретико-методологічний аналіз психологічних детермінант професійного самовизначення в дорослому віці, обґрунтувала зв'язок професійного розвитку з життєвими кризами та сформулювала висновки.

Ткаченко Н. В. – изначила концептуальні підходи до дослідження професійного самовизначення в дорослому віці, систематизувала ключові психологічні детермінанти цього процесу, обґрунтувала значення вікових і життєвих чинників.

9. Алещенко О. В. Апробація комплексної психокорекційної програми адаптації учасників бойових дій до умов мирного життя. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2026. № 4(62). С. 3222–3233. https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-4(62)-3222-3233

Тези доповідей на конференціях:

1. Ткаченко Н. В., Алещенко О. В. Вплив посттравматичного стресового розладу на професійне самовизначення учасників бойових дій. *Психолого-педагогічні передумови успішності функціонування особистості в інформаційному просторі* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 25–26 листоп. 2022 р.). Дніпро : ДНУ ім. Олеся Гончара, 2022. С. 126–128. https://www.dnu.dp.ua/view/materialu_konferenchii

2. Алещенко О. В. Використання проективних методик для діагностики посттравматичних стресових розладів учасників бойових дій. *Актуальні проблеми психології в умовах невизначеності* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 21 груд. 2022 р.). Дніпро : ВНПЗ «ДГУ», 2022. С. 12–15. http://info.dgu.edu.ua/bitstream/123456789/638/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%80%d1%96%d0%b0%d0%bb%d1%96%d0%b2%20%d0%9c%d1%96%d0%b6%d0%bd%d0%b0%d1%80%d0%be%d0%b4%d0%bd%d0%be%d1%97%20%d0%ba%d0%be%d0%bd%d1%84%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%bd%d1%86%d1%96%d1%97%20%d0%b7%d0%b0%20%d1%80%d0%b5%d0%b4%d0%b0%d0%ba%d1%86%d1%96%d1%94%d1%8e%20%d0%90.%d0%94.%20%d0%9c%d1%96%d1%80%d0%be%d1%88%d0%bd%d0%b8%d0%ba.pdf

3. Алещенко О. В. Нервово-психічна нестійкість як маркер розвитку ПТСР у військовослужбовців. *Актуальні проблеми психології в умовах невизначеності* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 21 груд. 2022 р.). Дніпро : ВНПЗ

«ДГУ», 2022. С. 34–38. http://info.dgu.edu.ua/bitstream/123456789/638/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%80%d1%96%d0%b0%d0%bb%d1%96%d0%b2%20%d0%9c%d1%96%d0%b6%d0%bd%d0%b0%d1%80%d0%be%d0%b4%d0%bd%d0%be%d1%97%20%d0%ba%d0%be%d0%bd%d1%84%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%bd%d1%86%d1%96%d1%97%20%d0%b7%d0%b0%20%d1%80%d0%b5%d0%b4%d0%b0%d0%ba%d1%86%d1%96%d1%94%d1%8e%20%d0%90.%d0%94.%20%d0%9c%d1%96%d1%80%d0%be%d1%88%d0%bd%d0%b8%d0%ba.pdf

4. Алещенко О.В. « Прихована агресія» *Соціально-психологічні та правові аспекти протидії насиллю в освітніх закладах*: матер. IV Всеукр. форуму (Дніпро, 24 берез. 2023 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет». С. 11-15. http://info.dgu.edu.ua/bitstream/123456789/965/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%80%d1%96%d0%b0%d0%bb%d1%96%d0%b2%20IV%20%d0%92%d1%81%d0%b5%d1%83%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%d0%b3%d0%be%20%d1%84%d0%be%d1%80%d1%83%d0%bc%d1%83.pdf

УХВАЛИЛИ:

1. Дисертаційна робота Алещенко Ольги Валеріївни на тему: «Особливості впливу посттравматичного стресового розладу», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія є завершеним, самостійним дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове завдання і відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44) та може бути винесена на розгляд Вченої ради Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара для розгляду питання про утворення спеціалізованої вченої ради для разового публічного захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальності 053 Психологія.

2. Рекомендувати дисертаційну роботу Алещенко Ольги Валеріївни на тему: «Особливості впливу посттравматичного стресового розладу», до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження Алещенко О. В. ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

3. Клопотати перед Вченою радою університету розглянути питання про створення спеціалізованої вченої ради для проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія Алещенко Ольги Валеріївни.

ВІДОМОСТІ

про членів спеціалізованої вченої ради для разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія аспірантки ***Алещенко Ольги Валеріївни*** на тему: «**Особливості впливу посттравматичного стресового розладу на професійне самовизначення учасників бойових дій»** у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України

№ з/п	Прізвище, ім'я, по-батькові	Місце основної роботи, підпорядкування- ня, посада	Науковий ступінь, шифр, назва спеціальності, за якою захищена дисертація, рік присудження	Вчене звання (за спеціальність, кафедрою), рік присвоєння	Наукові публікації, опубліковані за останні п'ять років, за науковим напрямом, за яким підготовлено дисертацію здобувача
1	2	3	4	5	6
1.	**Гальцева Тетяна Олексіївна (голова)**	Завідувач кафедри загальної та соціальної психології Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки, України	Доктор психологічних наук 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія, 2019 р., Україна	професор кафедри загальної та соціальної психології, 2024 р., Україна	1. Galtseva, T., Saliuk, M., Kutiepova-Bredun, V., Ploshynska, A., & Hrysenko, N. (2023). Peculiarities of personality resilience formation in modern conditions. Amazonia Investiga, 12(62), 213-220. URL: https://amazoniainvestiga.info/check/62/21-213-220.pdf DOI: https://doi.org/10.34069/AI/2023.62.02.21 **(видання індексоване у Web of Science (ESCI)).** **Ключові слова:** resilience, overcoming life's difficulties, stress resistance, self-help, vitality, effective social interaction (**резільєнтність**, подолання життєвих труднощів, **стресостійкість**, самодопомога, життєва енергія, ефективна соціальна взаємодія) 2. Гальцева, Т. О., & Телєгіна, О. Л. (2025). Психологічні бар'єри жіночого лідерства: невидимий вимір лабіринту

					влади. *Journal of Psychology Research*, *31*(14), 126–144. URL: https://www.psyresearches.dp.ua/index.php/journal/article/view/78/70 DOI: https://doi.org/10.15421/103108 **(фахове видання, категорія «Б»)** **Ключові слова:** бар'єр професійного лідерства, психологічні (особистісні або внутрішні) бар'єри, інституційні (структурні або зовнішні) бар'єри, упередження «другого покоління», **професійна самореалізація**, гендерна нерівність, жінка-лідер, жінка-керівник. *3. Гальцева Т. О., Величко Р. В. Імліцитна концепція складної життєвої ситуації: зміритерії суб'єктивної категорізації Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. Том 37 (76) № 4 2026. С.12-17.* URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2026/5.pdf DOI https://doi.org/10.32782/2709-3093/2026.4/03 **(фахове видання, категорія «Б»).** **Ключові слова:**складна життєва ситуація, копінг, суб'єктивна категоризація, імпліцитні критерії, імпліцитні теорії, імпліцитні уявлення, особистість, контент-аналіз, первинна когнітивна оцінка, **війна**, воєнний контекст, **воєнні події**
2.	**Зарицька Валентина Василівна (опонент)**	Професор кафедри психології,	Доктор психологічних наук	Професор кафедри психології, 2023 р.,	1. Зарицька В. Феномен самореалізації у психологічному дискурсі. Вісник ХНПУ ім. Г.С.

		Мелітопольський державний університет імені Богдана Хмельницького Міністерства освіти і науки України	19.00.07 – педагогічна та вікова психологія, 2022 р., Україна	Україна	Сковороди. Психологія. Харків: ХНПУ, 2023. Вип. 68. 388с. С. 47-57. URL: https://journals.hnpu.edu.ua/index.php/psychology/article/view/13404 DOI: https://doi.org/10.34142/23129387.2023.68.04 **(фахове видання, категорія «Б»).** **Ключові слова:** самореалізація, особистість, **життєві цілі**, навчальний процес. 2. Зарицька, В. В., & Корсунська, В. В. (2025). Комунікативна компетентність як складова професійної діяльності майбутніх спеціалістів *Journal of Psychology Research*, *31*(14), 166–186 URL: https://www.psyresearches.dp.ua/index.php/journal/article/view/80/72 **DOI:** https://doi.org/10.15421/103110 **(фахове видання, категорія «Б»).** **Ключові слова:** компетенція: професійна, соціокультурна, дискурсивна, стратегічна, граматична; ключові компетенції; компетентність комунікативна, мовна; компонент: когнітивний, поведінковий, мотиваційний та особистісний. 3. Зарицька В. Емоційний інтелект у структурі професійної діяльності психолога. *Journal of Psychology Research.* 2023. Vol. 29 (12). С. 12–18. URL: https://www.psyresearches.dp.u

					a/index.php/journal/article/view/12/10 **DOI:** 10.15421/102902 **(фахове видання, категорія «Б»).** **Ключові слова:** емоції, емоційний інтелект, емоційно-когнітивно-вольовий компонент, емоційна рівновага, емоційна виснаженість, емоційна напруга, **професійна діяльність**
3.	**Шинкаренко Інна Олександрівна (опонент)**	доцент кафедри соціальних дисциплін та психології Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ МВС України	Кандидат психологічних наук 19.00.06– юридична психологія, 2005 р., Україна	Доцент кафедри соціальних дисциплін та психології, 2013 р., Україна	1. Шинкаренко І. О. Психологічні наслідки впливуна особистість правоохоронця надзвичайних обставин *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*, (3), 326–335 URL: https://visnik.dduvs.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/1333/1130 **DOI:** https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-3-326-335 **(фахове видання, категорія «Б»).** **Ключові слова:** надзвичайні обставини, екстремальна ситуація, психоемоційні стани, стресори, психологічний стрес, адаптаційні реакції, **посттравматичний стресовий розлад .** 2. Шинкаренко І. О. Сім'я в умовах війни. Психосоціальні та психопатологічні проблеми. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ, (2),2024. С. 554–562. URL: https://visnik.dduvs.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/866/756

					DOI: https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-6-554-562 **(фахове видання, категорія «Б»).** **Ключові слова:** сім'я, функції сім'ї, патогенна ситуація, **нервово-психічні розлади**, девіація, насильство 3. Шинкаренко І.О. Особливості виникнення та переживання стресових станів у курсантів. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*, (2)2024. С. 315–323. URL: https://visnik.dduvs.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/171/152 **DOI:** https://doi.org/10.31733/2078-3566-2024-2-315-323 **(фахове видання, категорія «Б»).** **Ключові слова: стрес,** стресові ситуації, адаптація, фізіологічний стрес, психологічний стрес, релаксація
4.	Кононенко Анатолій Олександрович **(рецензент)**	професор кафедри загальної та соціальної психології Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України	Доктор психологічних наук19.00.07 – педагогічна та вікова психологія, 2018 р., Україна	Професор кафедри загальної та соціальної психології 2021 р., Україна	1. Кононенко А. О. Profesional personality identity: theoretical review of modern research Психологія та соціальна робота. 2022. Вип. 1-2(55-56) URL: https://psysocwork.onu.edu.ua/article/view/286672/280740 DOI: https://doi.org/10.18524/2707-0409.2022.1-2.286672 **(фахове видання, категорія «Б»).** **Ключові слова:** identity, professional identity, activity, personality, development, skills, time (ідентичність, **професійна ідентичність, діяльність**, особистість, розвиток, навички, час).

					3. О.І Кононенко, АО Кононенко, КІ Крошка, ЄЛ Базика Життєстійкість та ціннісні орієнтації особистості як психологічні ресурси її психологічного здоров'я. Наукові перспективи 9(39) 2023. С. 565-575 URL: https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/6542/6575 **DOI:**https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9(39)-565-575 **(фахове видання, категорія «Б»).** **Ключові слова: життєстійкість,** ціннісні орієнтації, особистість, психологічні ресурси, психологічне здоров'я. 3. О.І. Кононенко, А.О. Кононенко, К.І. Крошка, Є.Л. Базика Соціальна акомодація та життєстійкість як ресурси виживання в умовах війни *Наукові інновації та передові технології* 11(25), 2023. С. 677-688. URL: https://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/6308/6341 **DOI:** https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-11(25)-677-688 **(фахове видання, категорія «Б»).** **Ключові слова:** спеціальна конфіскація, **міжнародне співробітництво,** зарубіжний досвід, **організована злочинність, справедлива рівновага,** засади міжнародної співпраці.
5.	Батраченко Іван Георгієвич	Професор кафедри загальної та соціальної	Доктор психологічних наук, 19.00.01,	Доцент кафедри соціальної психології та	1. Батраченко І. Г. Бойова травма як предиктор біфуркації розвитку особистості:

	(рецензент)	психології Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України,	загальна психологія, історія психології 2010 р., Україна	психології управління, 2005р.	посттравматичний стресовий розлад та посттравматичне стресове зростання. *Габітус.79\2025. Т.2*. С.36-42 URL: https://habitus.od.ua/journals/2025/79-2025/part_2/9.pdf DOI https://doi.org/10.32782/hbts.79.2.7 **(фахове видання, категорія «Б»).** **Ключові слова: бойова психічна травма, посттравматичний стресовий розлад, посттравматичне зростання**, біфуркація розвитку, **резильєнтність**, психологічна адаптація, **учасник бойових дій** 2. **Батраченко І. Г.** Клікбейт як медіапсихологічний чинник у структурі детермінації футуро- та посттравматичних стресових розладів.. Батраченко І.Г. *Наукові перспективи* 10(64), 2025. С. 1305-1316. URL: https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/30976/30943 DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-10(64)-1305-1319 **(фахове видання, категорія «Б»).** **Ключові слова:** клікбейт, медіапсихологія, **посттравматичний стресовий розлад**, футуротравматичний стресовий розлад, медіарезильєнтність, антиципаційна тривога, етична комунікація, воєнний стрес. **3.Батраченко І. Г.,** Панфілова Г.Б. Склянська О.В. Розширення життєвої антиципації особистості як

					ресурс психологічної допомоги в умовах війни. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. Том 33 (72) № 4 2022*. С. 104-109. URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2022/18.pdf DOI https://doi.org/10.32782/2709-3093/2022.4/18 **(фахове видання, категорія «Б»).** **Ключові слова:** життєва антиципація, вітальна антиципація, мортальна антиципація, трансвітальна антиципація, **війна,** життєвий шлях особистості.

Результати відкритого голосування:
«За» – 16 осіб.
«Проти» – немає.
«Утримались» – немає.

Головуючий **Вікторія КОРНІЄНКО**

Секретар **Олена ЛАХОВА**